

СТІЙКІСТЬ ПІДПРИЄМНИЦТВА В УКРАЇНІ ПІД ЧАС ВІЙНИ: ЕМПІРИЧНА ОЦІНКА СЕКТОРУ ІНФОРМАЦІЇ ТА КОМУНІКАЦІЇ

Повномасштабне вторгнення російської федерації в Україну створило надзвичайно складні соціально-економічні умови для розвитку підприємництва. З одного боку, триваюча війна призводить до значних втрат людського капіталу, руйнування та знищення майна суб'єктів господарювання, а також переривання ланцюгів постачання. З іншого боку, вона стимулює адаптацію підприємницької діяльності до екстремальних умов, сприяючи формуванню стійкості, пошуку нових ринкових ніш та впровадженню інновацій. Сектор інформації та комунікації належить до одних з основних напрямів підприємницької активності, який не лише забезпечує виробництво цифрових товарів і послуг, а й демонструє високу гнучкість та здатність до адаптації в умовах зростання безпекових ризиків. З огляду на це, аналіз стійкості підприємництва в умовах триваючої війни з особливим акцентом на сектор інформації та комунікації України набуває особливої актуальності, оскільки дозволяє оцінити його здатність до виживання.

З методологічної точки зору продовжується аналіз основних соціально-економічних чинників розвитку підприємництва, його секторальної структури та регіональних особливостей до та під час триваючої війни, а також в контексті повоєнної відбудови України. Зокрема, набули подальшого розвитку науково-теоретичні підходи до ідентифікації впливу підприємництва в секторі інформації та комунікації на виробництво суспільних благ [1] та його значення для структурних змін [2], сталого розвитку та відновлення національної економіки після війни [3]. Крім того, застосування економетричних методів дозволило детермінувати основні чинники, які вплинули на стійкість і ділову активність підприємств у секторі інформації та комунікації України в умовах воєнних шоків [4]. Водночас залишається актуальною потреба у проведенні емпіричної оцінки стабільності діяльності підприємництва у секторі інформація та комунікація України в умовах триваючої війни.

З огляду на те, що вибірка становить лише 14 спостережень та існує висока невизначеність економічних процесів, зумовлена тривалою війною, для аналізу було застосовано байєсівський підхід та побудовано лог-лінійну байєсівську регресійну модель. Результати моделювання свідчать про те, що збільшення кількості підприємств у секторі інформація та комунікація на 1% очікувано супроводжується зниженням обсягів реалізованої продукції на 0,69%. Це може вказувати на надмірну конкуренцію або процеси фрагментації ринку у воєнний період, коли зростання кількості підприємств не завжди відповідає збільшенню попиту на продукцію чи підвищує ефективність. Водночас інший апостеріорний коефіцієнт має додатне значення: збільшення чисельності зайнятих на підприємствах сектору інформації та комунікації на 1% асоціюється з очікуваним зростанням обсягів реалізованої продукції в середньому на 1,80%. Ще один апостеріорний коефіцієнт також є більшим за нуль. Тобто 1% збільшення кількості захищених інтернет-сервісів очікувано призводить до зростання обсягів реалізованої продукції підприємцями цього сектору в середньому на 0,13%. Іншими словами, розвинена цифрова інфраструктура в умовах триваючої війни відіграє важливу роль у забезпеченні сталого функціонування підприємництва. Це зокрема проявляється через перехід на дистанційні види діяльності, використання альтернативних джерел енергії та підвищену ефективність протидії кіберзагрозам.

Подальший аналіз стійкості підприємництва у секторі інформації та комунікації України з використанням показника кількості зайнятих на одне підприємство свідчить про наявність стійкої тенденції до його зниження упродовж 2010–2023 рр., що може відображати глибокі структурні зміни. Іншими словами, зазначена динаміка вказує на адаптацію моделей функціонування суб'єктів господарювання у цьому секторі, особливо у 2012-2016 рр., що збігається з періодом суттєвої макроекономічної нестабільності в Україні, зумовленої початком війни, пов'язаною з нею економічною кризою кризою, а також реформами у сфері оподаткування суб'єктів малого та середнього бізнесу. Водночас ця тенденція не може бути пояснена виключно впливом кризових явищ. Вона також відображає структурні зрушення, зокрема зростання ролі мікропідприємств, поширення бізнес-моделей, орієнтованих на невеликі вузькоспеціалізовані команди, а також розвиток проєктних і гнучких форм зайнятості.

У поєднанні з результатами лог-лінійної байєсівської регресійної моделі це дозволяє поглибити економічну інтерпретацію виявлених процесів. Зокрема, негативний зв'язок між кількістю підприємств та обсягами реалізованої продукції у секторі інформації та комунікації України може свідчити про

процеси поширення малих організаційних форм підприємництва, яку функціонують на засадах аутсорсингу, дистанційної форми зайнятості та мережевої взаємодії. Одночасно зростає значення розвитку цифрової інфраструктури як важливого чинника забезпечення ефективності діяльності підприємств у секторі інформації та комунікації України. Крім того, аналіз вказує на те, що в цьому секторі формується більш гнучка, децентралізована та інноваційно орієнтована моделі розвитку. Така модель підвищує адаптивність підприємств у секторі інформації та комунікації України до зовнішніх шоків, проте водночас актуалізує питання стабільності зайнятості та трансформації ринку праці.

Емпіричний аналіз показав, що сталий розвиток підприємництва у секторі інформації та комунікації в умовах триваючої війни в Україні неможливий без комплексного підходу до заходів політики у сфері зайнятості та розвитку цифрової інфраструктури. Наявність людського капіталу, здатного адаптуватися до нових соціально-економічних і безпекових умов, працювати дистанційно та ефективно реагувати на дефіцит електроенергії, є головними для забезпечення ділової активності підприємництва в Україні. Інвестиції у розвиток захищених інтернет-сервісів та цифрових платформ створюють умови для більш стійкого функціонування підприємництва навіть за умов воєнних шоків. При цьому зростання кількості підприємств саме по собі не гарантує підвищення обсягів реалізованої продукції, що підкреслює необхідність координації заходів політики підтримки ділової активності та стимулювання ринкової концентрації у стратегічно важливих секторах.

Отже, одержані результати моделювання демонструють, що збільшення обсягів реалізованої продукції суб'єктами господарювання сектору інформації та комунікації в умовах війни в Україні найбільше залежить від стану людського капіталу та надійності функціонування цифрової інфраструктури, тоді як зростання кількості підприємств не є достатнім фактором збільшення продуктивності. Стійкість підприємницької діяльності у секторі інформації та комунікації України буде залежати від безпекової ситуації та ефективності заходів держаної політики у цій сфері. Подальші дослідження мають бути спрямовані на виявлення додаткових чинників стійкості підприємництва, зокрема інституційних та регуляторних, що дозволить створити комплексну систему підтримки для сектора інформації та комунікації в умовах триваючої війни та під час повоєнної відбудови. Поряд з цим доцільно брати до уваги регіональні відмінності у розвитку підприємництва у секторі інформації та комунікації України через те, що триваюча війна суттєво їх внаслідок нерівномірного впливу бойових дій, різного рівня безпекових ризиків, стану енергозабезпечення та доступності інфраструктури. Тому потрібно проводити й просторовий аналіз розвитку підприємництва у секторі інформації та комунікації України для ідентифікації регіональних особливостей та головних чинників його стійкості, а також визначити регіони з найвищим потенціалом для відновлення та розвитку. Такий підхід сприятиме формуванню більш адресної державної політики, орієнтованої на підтримку підприємницької активності з урахуванням специфіки регіональних економічних систем.

Список використаних джерел

1. Кічурчак М. Теоретико-методологічні засади впливу сектору інформаційно-комунікаційних технологій на відтворення суспільних благ у національній економіці. *Економічний простір*. 2021. № 175. С. 7–12. DOI: <https://doi.org/10.32782/2224-6282/175-1>.
2. Кічурчак М. Структурні зміни в секторі інформації та комунікації в системі креативної економіки країн ЄС: досвід для України. *Економіка і прогнозування*. 2022. № 3. С. 115–130. DOI: <https://doi.org/10.15407/eip2022.03.115>
3. Kichurchak M. Sustainable development for the post-war recovery in Ukraine's economy: an updated perspective on the scientific legacy of M. Tugan-Baranovsky. *Історія народного господарства та економічної думки України*. 2024. № 57. С. 114–140. DOI: <https://doi.org/10.15407/ingedu2024.57.114>
4. Кічурчак М. (2025). Entrepreneurship for sustainable development in Ukraine: Resilience of the information and communication sector amid the war. *Формування ринкової економіки в Україні*. 2025. Вип. 53, 108–125. DOI: <https://doi.org/10.30970/meu.2025.53.0.5312>